

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articolii și corespondențele pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure, inserțiuni și taxele de abonament se trimit administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

ABONAMENTUL:
Pe un an 10 coroane.
Pe jum. an 5 coroane.

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Un cler înstreinat și un popor neglijat.

— Reflecțiuni pe urma unei broșuri —

de Gh. Tulbure.

II.

Din ce motive a dorit o parte a poporului rutean să se smulgă, să se desfacă din legăturile cu biserica papistașă și să se mântuie de păstoria clerului gr. catolic? Pentru ce caută oamenii aceștia scăpare și mângâiere sufletească tocmai la sânul bisericii ortodoxe?

Iată întrebarea firească, pe care și-a pus-o imediat autorul broșurii și la care, — după cercetări, experiențe și analize minuțioase, — a căutat să dea un răspuns întemeiat.

Doritori să găsim și noi răspunsul, vom porni, prin urmare, cu autorul, pe drumul cercetării, ne vom coborî în colibele țăranilor ruteni și plecându-ne urechea vom ascultă jalnica poveste a pătimirii lor...

Motivul de căpetenie al mișcării »schizmatice« la Ruteni trebuie căutat în *dragostea și alipirea firească a poporului față de biserica și religiunea ortodoxă*. Indemnul acesta este de natură subiectivă și aparține, am putea spune, în domeniul *psihologiei religioase* a poporului rutean. Fenomenul se explică în chipul următor:

Este recunoscut, că 'n cultul divin al bisericii orientale s'a dat un rol important elementului decorativ. Cultul public și ceremoniile religioase ale bisericii ortodoxe se disting mai ales prin pompa și splendoarea lor esterioră. O liturgie orientală, oficiată cu evlavie cuvenită și cu observarea tuturor formelor cerute, este un act nu numai maestos și înălțător, ci 'n acelaș timp induioșător și 'n stare să înmoaie inima cea mai împietrită. Este fapt, necontestat, că pompa și splendoarea ceremonialului ortodox, mireasma dulceagă și mângâitoare, ce transpiră din cetirile și cântările noastre bisericesti, pentru inima blândă și primitivă a bietului țăran, frânt de nevoile vieții și predispus dela fire spre fatalism și melancolie, este o exigență sufletească și o hrană spirituală aproape indispensabilă.

Cultura și evoluția intelectuală a țăranului rutean este departe de a fi ajuns încă la gradul,

de unde să poată înțelege esența sau sâmburele religiunii creștine, pentru ca credința lui să aibă atribuțiunile unei *convingeri religioase*, întemeiate pe cunoașterea și priceperea luminată adevărilor revelațiunii dumnezeiești. Acelaș lucru se poate spune și despre țăranul nostru, și mi-se pare, că avem chiar o mulțime de intelectuali, cari sunt încă departe de a avea o conștiință religioasă trează și luminată.

La toți aceștia locul miezului îl suplinește coaja. Trebuințele lor spirituale sunt satisfăcute, așa zicând, numai prin *formele cultului divin*. Neînțelegând fondul și idea, formalitățile rituale devin singurele mijloc de elevație sufletească, menit a face pe bietul plugar să-și uite, pe un moment, nevoile de traiu, să lapede »grija cea lumească« și să-și înalțe mintea și inima spre regiunile superioare ale cugetării și simțirii omenești: spre *Dumnezeu*.

Biserica ortodoxă, ca cea mai conservativă, a păstrat formele rituale în curățenia lor originală și tăria ei, rezidă tocmai în faptul că formele cultului, datinele și obiceiurile ei religioase au congrescut cu sufletul poporului credincios.

În chipul acesta se explică cum amintirea slujbelor celor frumoase, cucernice și mângâitoare ale preoților ortodocși de pe vremuri a rămas și s'a perpetuat în sufletul poporului rutean *chiar și după trecerea la »unire«* ca o intimă moștenire din generație în generație până 'n ziua de astăzi. De câte ori țăranul rutean a azistat, cu voia sau din întâmplare, la vre-o ceremonie religioasă ținută de preoți ortodocși, amintirea aceasta a reînviat și s'a transformat în dorința vie de a trece, la biserica aceea, a cărei slujbă »ii îngrășă sufletul«. Dorința aceasta latentă o alimentau apoi Rutenii, cari se reîntorceau din țările învecinate ortodoxe. Se știe, că foarte mulți țărani ruteni, în căutarea pâinei de toate zilele, pribegesc prin ținuturile vecine, mai ales prin Galiția, Bucovina și Rusia. Reîntorși, după luni sau ani de zile, la vetrele lor, aceștia știau să povestească lucruri minunate de prin țările »pravoslavnice«. Spuneau, seara pe podmol, cum pretutindeni pe unde au umblat, au găsit oameni buni, cari i-au primit cu adevărată dragoste creștinească. Cum oamenii pe acolo sunt foarte

bisericoși și temători de Dumnezeu, iar preoții, cu bărbile lor venerabile și cucernici, ca niște sfinți, fac slujbe de o nespūsă frumseță. Acești preoți „pravoslavnică» au vorbit cu ei și aflând cine și din ce parte sunt, le-au spus, că ei, — Rutenii, — pentru aceea sunt săraci și oropșiți și de aceea le merge rău în tot chipul, fiindcă și-au părăsit legea cea veche, cea bună și adevărată, »legea pravoslavnică«. Apoi le-au dat povețe și învățături bune, le-au dat cărți de rugăciuni cu icoane frumoase, ba chiar și cu bani i-au ajutat.

Lucru firesc, că bieților oameni le-a intrat un ghimpe la inimă. Ajunși acum acasă s'au dus iarăș la biserică și-au azistat la liturghia preotului lor gr. catolic. Și au început involuntar să facă asemănare cu preoții ortodocși din Rusia. Înfașurarea esteroară a preotului rutean cu totul alta: părul tuns scurt, barba rasă, hainele și odăjdiile în altă formă. Deci o deosebire isbitoare față de pravoslavnică! Și-au mai băgat oamenii de seamă, că liturghia preotului lor unit pare, că n'are toate formele obișnuite, iar unele părți aduc mult cu ale papistașilor. Preotul spune ecteniile foarte repede, fără evlavie și nu face multă paradă cu glasul. Rugăciunile par schimonosite, cântările vechi înlocuite cu melodii străine, limba liturgică stălcită cu desăvârșire. Iar cei, cari știau carte au mai observat, că serviciile din liturghier sunt în parte schimbate, unele rugăciuni din molitvelnic sunt lăsate afară, iar în câte o carte unele file sunt rupte și delăturate cu totul.

Pe urma acestor observații sufletul țăranului rutean a început a se tulbură. Suprafața credinții și a cunoștinții sale religioase a n'nceput a se n'creșt. Amintirile frumoaselor ceremonii ortodocse s'au răscolit, deșteptând în sufletul său o răceală față de clerul rutean, a cărui slujbă nu-i mai mulțumea acum trebuințele spirituale și un dor fierbinte de a trece la legea »pravoslavnică«, unde se cerea inima sa...

Iată cum, printr'un foarte natural proces psihic, țăranul rutean a prins dragoste de ortodocșie, după ce mai înainte se deslipise sufletește de biserică sa »papistașă«. Starea aceasta sufletească are ceva din dorul înstreinatului și din nostalgia celui desrădăcinat...

Un alt factor, care a promovat mișcarea »schizmatică« la Ruteni, este de caracter mai mult *societății și economic*.

Se știe, că n'vecurile trecute, și până bine de curând, clerul bisericilor ortodocse, răsăritene din Ungaria avea aceeaș soartă mașteră și ducea acelaș traiu de iobag, ca cel din urmă credincios țăran. Nefiind, decât iobag, și neavând privilegii, preotul ortodocș era de fapt *una cu poporul*, și la bine și la rău — dar mai ales la

rău! Iobăgia are meritul de a fi făcut din preot un adevărat tovarăș de suferință al poporului și îmi pare, că acestei sorți comune avem să-i mulțumim și noi *legătura aceea strânsă și indisolubilă dintre turmă și păstor*, cu care paradăm și azi la prilejuri festive, dar ale cărei fire par a se subția pe zi ce merge...

Așa au fost și preoții ruteni în vremile de demult, înainte de »unație«: niște gospodari, lucrători de pământ și cultivători de vite, în proporțiile zmerite ale micului proprietar, de care nu se deosebiau, decât doar prin darul preoției și prin portul esterior. Și poporul avea multă dragoste, alipire și încredere față de acești preoți modești, puritani și cucernici.

Față cu aceștia însă actualul preot rutean gr. catolic — după observațiile autorului — se prezintă cu totul sub alt ipostas.

Am văzut, că unirea Rutenilor — ca și cea de mai târziu a Românilor — cu biserică latină s'a încheiat, nu din principii de credință sau convingeri religioase, ci pentru a se dobândi o *îmbunătățire a stării materiale, sociale și politice a clerului*.

În urma acestei condițiuni din zapisul unației, preotul rutean, ajuns sub suveranitatea papei dela Roma, a n'nceput a mai fi iobag și a n'nceput să fie *domn*. Parochiile trecute la catolicism primesc dela erar pământ pe sama preotului, intravilan larg pentru casă parochială, cu curte și grădină frumoasă. Venitul pământului, — pe care-l lucră cu »clacă«, începe a săltă situația materială a preotului, care mai încasează dela fiecare cap de familie 2—3 măsuri de cereale, ca „bir preoțesc«. Cu solgăbirăul ajunge prieten, cu notarul frate de cruce, ba chiar și groful din vecini, când vine în sat, îi dă mâna și-l invită la vânatoare... Cu țărani, cu credincioșii săi nu n'tinde vorbă lungă. E scurt și aspru, cum se șede unui *domn* față de un *moșic*. Iar dacă cutare poporean nu i-a adus birul, sau nu i-a plătit stola, îi dă numai decât pe mâna amicului său, a fibirăului, care la rândul său momentan dă ordin esecutorului să iasă la fața locului și să zălogească...

Să nu se crează, că acestea sunt simple esagerări, ori că birul preoților ruteni ar fi o cantitate bagatelă. Autorul ne spune, că prin unele părți birul acesta este de 5—6 ori mai mare, decât darea de stat. Iar unii preoți, — luând se vede pildă dela domnii de pământ, — au introdus uzul, după care fiecare parte de moșie a țăranului, căpătată prin moștenire, o conzideră drept o proprietate întreagă și n'consecință 'și calculează birul ca după o moșie întreagă. De exemplu: un preot din comitatul Bereg are dreptul să primească dela fiecare gospodar al său 2 măsuri de grâu și 2 zile clacă. Să zi-

cem că omul moare și moșia lui de 30 jughere, se împarte acum între cei 3 feciori rămași. Preotul atunci socotește cele 10 jughere, cari le-a moștenit un fecior, tot ca o proprietate, după care pretinde în bir tot 2 măsuri de grâu și 2 zile de lucru, pentru că zice, lui atâta-i compele dela toată gazda. După aceeași moșie preotul încasează prin urmare 6 măsuri de bucate și 6 zile de clacă, deci venitul original întreit. Admițând acum, că procedeul acesta se repetă la toate schimbările și împărțirile de proprietăți, ușor ne putem face idee despre chipul respingător, în care obișnuiesc acești »păstori« să sporească foloasele după turma lor. Pentru completarea tabloului mai amintim, că unii preoți au introdus obiceiul foarte »practic«, de a strânge clacă în zile de serbători bisericești, lucrându-și cu brațe gratuite nu numai »eclezia«, ci și pământul, care-l țin în arândă dela cutare bogătaș. De altă parte, sub diferite tittle și pretexte, au știut să urce stoicele în măsură considerabilă, storcând uneori dela bieții poporeni, — cari și altfel se 'ncovoiaie sub povara dărilor și a datoriiilor, — sume fabuloase pentru funcțiunile particulare.

Ușor de ghicit, că în urma acestui fel de tratament »pastoral« o parte a poporului rutean a 'nceput a se disgusta de preoții săi, cari i-se prezentau acum în forma unui nou soi de lacoste lacome și doritoare de a se îngrășa din holda și sudoarea sa. Răceala și desgustul acesta s'a potențat apoi sub înrăurirea amintirilor rămase despre vechii preoți ortodocși, cari lucrau în brazdă cu plugarul și se mulțameau cu puținul, ce li-l da Dumnezeu...

Sfințirea bisericilor din Hodoni și Sat Chinez.

Liniste sufletească, mângăierea inimei, bucuria cea mai mare, uitarea neajunsurilor o simte fiul, când rugându-se și cerând mângăere dela părintele său, acesta vine de dă ascultare acelor rugămînți, desconsiderând ostăneala și oboseala ce o are a suportă numai și numai pentru ca fiul să se simtă mângăiat și mulțămit; și aflând despre mulțămirea fiului simte și părintele bucurie întru sine.

Rugăminte au adresat, mângăiere sufletească au cerut credincioșii parohiilor Sânt-Andraș, Hodoni și Sat Chinez dela părintele lor cel sufletesc, dela Prea Sfinția Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp prin aceea, că l-au invitat să se scoboară în mijlocul lor; primii ca să-i cerceteze și îmbărbăteze la lucrul ce le stă nainte prin zidirea școalei, iar cei din Hodoni și Sat Chinez ca se le sfințească și se deie destinațiunei noile lăcașuri ridicate întru premărirea lui Dzeu. Prin acest act solemn simțind o bucurie în inima lor acești credincioși ai bisericii și fii sufletești ai Prea Sfinției Sale, au dorit ca de aceea bucurie să se împărtășească împreună cu ei și părintele lor, care le este călăuzul și sfatuitorul în toate afacerile lor. Prea Sfinția Sa ca un părinte, care e vesel de fericirea și bucuria fiilor săi, a desconsiderat ostăneala cu carea este împreunată aceasta mergere la ei, dar pentru ca bucuria fiilor săi

se fie deplină, s'a decis a se coborî în mijlocul lor ca să-i povățuiască, întărească în credință și se închine Dlui ceresc noile lăcașuri Dzeești. Pentru acest scop încă în ziua de 24 mai v. 6 iunie a plecat din Arad dimpreună cu suita care o formau Prea On. Domn protopop al Șiriei Mihai Lucuța, diaconii ceremoniali Cornel Lazar și Dr. Lazar Iacob profesor — cu trenul de 12:35 minute spre Timișoara.

În calea sa mai întâiu a descins Prea Sfinția Sa în comuna Sânt Andraș, unde la gară l-a așteptat: Prea On. Domn administrator protopopesc al Timișorii Ioan Oprea, parohul Iuliu Țoldan din Remetea o mulțime de credincioși cu vre-o 15 trăsuri și 18 călăreți, pe fețele cărora se vedea bucuria că pot primi pe arhierul lor, iar din Timișoara au sosit domnii: Dr. Aurel Cozma, Romulus Cărăbaș, Dr. Cornel Crăciunescu, Dr. Ioan Doboșan, Dr. N. Farchescu și Liviu Magdu. La coborirea din tren în numele tractului la bineventat M. O. Domn Ioan Oprea adm. protopopesc, iar Prea Sfinția Sa răspunde plăcut atins de primirea ce i-s'a făcut. Prea Sfinția Sa e condus în comună în trășura cu 4 cai ai unui credincios din loc în fruntea căruia mergeau călăreții, cari toți erau îmbrăcați în haine ca de călușeri. La marginea comunei la primit printr'o vorbire judele comunal. Trecând pe sub 3 arcuiri triumfale am ajuns la sfânta biserică, unde copiii de școală, locuitorii comunei, preoții Pavel Jurma din loc și Nicolae Vulpe din Jadani — îmbrăcați în ornate, cu sfânta cruce și evanghelie în mână au primit pe Prea Sfinția Sa. După bineventarea preotului local, Preasfinția Sa răspunde mulțumind pentru dragostea fiască, cu carea este întimpinat, și intrând în biserică face vecernia și cetește rugăciunea de deslegare. Urcă amvonul și ține o cuvântare îndemnând credincioșii la viață pacinică și conlucrare armonică, la desconsiderarea intereselor particulari, când e vorbă de o acțiune comună cum e și la ei afacerea școlară; îi îndeamnă la ridicarea și susținerea școalei confesională, și să țină tare la credința și limba lor; n'a retăcut însă nici scăderile de cari sunt atinși. După aceasta le-au dat binecuvântarea sa arhierască. În urmă a făcut vizitele la preotul și învățătorul din loc și preotul romano-catolic. După puțină odihnă și primirea unei uține, oferită cu mare bucurie de doamna preoteasă din loc, am plecat la 5 oare spre Hodoni însoțiți de o mulțime de trăsuri cu credincioși și vre-o 16 călăreți. La hotarul comunei Hodoni ne-au așteptat credincioșii în frunte cu protopretorele cercual Iuliu Nagy și proprietarul mare Dr. Mihai Kastori, care a oferit Prea Sfinției Sale cortel în castelul său. După bineventarea de bun sosit cu toții am mers spre Hodoni unde la marginea comunei l-a primit notarul comunal cu mulțime de credincioși. Ajungând la biserică aici Prea Sfinția Sa a fost primit — în ușa bisericii — de veteranul preot Nicolae Popoviciu din Alibunar cu fiul său preotul local Cornel Popoviciu. După exprimarea sentimentului de bucurie și încredințarea de supunere și dragoste, Prea Sfinția sa răspunde sub cerul liber lăudându-le zelul și dragostea ce au dovedit cătră sfânta biserică prin înfrumșetarea noului lăcaș D-zeiesc; împloară binecuvântarea ceriului asupra lor. Întăind în sfânta biserică se face privegherea prescrisă. Cu finea serviciului de priveghiere Prea Sfinția Sa dimpreună cu toată suita sa a fost poftit la cină la masa ospitală a proprietarului local unde după o oboseală de jumătate de zi ne-am restaurat primind pe lângă hrana trupească și hrana sufletească din partea Prea Sfinției Sale, care prin povețele sale ne-au întărit tot mai mult în dragostea și împlinirea datorinței noastre creștinești.

Când eram câtră finea cinei se prezintă corul tinerețului din loc delectându-ne cu câteva cântări. Deodată din mijlocul coriștilor iasă coristul „Cărăbaș“ și printr'o cuvântare însuflețită salută pe Prea Sfinția Sa cerându-i asupra lor binecuvântarea arhieriească. La aceasta surprindere plăcută Prea Sfinția Sa răspunde îndemnându-i la cultivarea cântărilor zicând că: cântarea este mijlocul prin care omul își ușurează inima și dă curs liber sentimentului său atât la cazuri de bucurie cât și supărare. După aceasta dându-le binecuvântarea îi demite.

În ziua de 25 maiu v. ziua primă de rusalii de dimineața se adunau credincioșii la sfta biserică cu dorul ferbinte de a fi de față la sfințirea bisericei și se asculte cuvintele de învățătură ale arhierelui și părintelui, pe care l-a poftit în mijlocul lor. La 8 oare s'a început ceremonialul mergând preoțimea cu lithia după Prea Sfinția Sa până la curtea domenală unde a fost încvartirat peste noapte. Ajungând la biserică s'a început serviciul prescris al sfințirii, azistând o mulțime de popor. În decursul sftii liturghii a sfințit întru diacon pe teologul absolut ales capelan în Pesac — Grig. Vermeșan. La serviciul divin a servit pe lângă Prea Sfinția Sa: Prea On. Domn Mihaiu Lucața protopopul Șiriei, M. O. Domn Ioan Oprea adm. protopopesc al tractului Timișoara, preoții: Nicolae Popoviciu, Nicolae Mieluța, Iuliu Țoldan, Ioan Plavoșin, Cornel Popovici, diaconii: Dr. Lazar Iacob, Cornel Lazar. Răspunsurile liturgice le-au executat corul plugarilor din loc. După finirea serviciului Dzeiesc, Prea Sfinția Sa ține o cuvântare avântată, le dă credincioșilor povește adevărat părintești, îi laudă pentru zelul ce și-au depus întru ridicarea și înfrumșetarea bisericei, pentru renovarea casei parochială și-i îndeamnă la economie folositoare, la buna înțelegere și alungarea discordiei, ce eventual ar fi între ei; la ascultarea și împlinirea legilor, la supunere câtră tron și iubirea de patrie, la ascultarea de mai marii și povățuitorii lor. N'a lăsat neatinsă nici împrejurarea călcării legilor firești, dovedind prin date statistice că de 10 ani numai cu 2 a crescut numărul credincioșilor. I-a îndemnat la ținerea portului strămoșesc și a combătut luxul de care e infiltrată mai ales tinerimea. În urmă dându-le binecuvântarea părintească invoacă asupra lor darul ceriului și zice că: precum duhul sfânt s'a pogorât peste apostoli învățându-i, astfel și asupra lor să se pogoară duhul sfânt ca să-i călăuzască întru toate întreprinderile lor cele bune și creștinești.

După serviciul divin au urmat recepțiunile și anume: prima deputațiune e condusă de M. O. Domn adm. protopopesc al Timișorii Ioan Oprea în numele preoțimei tractuale; au urmat comitetul par. în numele comunei bis.; protopretorele cercual în numele administrației, notarul comunal în numele comunei politice; în urmă a făcut vizitele la preotul și inv. local și notarul comunal. Erau 2 oare când ne-am pus la prânz unde a fost dat un banchet comun.

Plecarea din Hodoni a fost proiectată pe 5 oare dar de abea au trecut 3 oare când s'au ivit primii călăreți și trăsuri din comuna Sat Chinez, și așa în câteva minute era strada plină de trăsuri și călăreți între cari vre-o 7—8 tot cu 4 cai, cari de cari mai frumoși, ca se conducă pe Prea Sfinția Sa la ei în comună. Numărul trásurilor a trecut peste 40 și călăreți tot asemenea. A fost o priveliște încântătoare a privi manifestarea dragostei lor față de Prea Sfinția Sa ce s'a dovedit destul de eclatant și numai din împrejurarea, că s'a prezentat mai timpuriu întru intim-

pinarea Prea Sfinției Sale decât cum eră proiectat. După ce a dat binecuvântarea asupra credincioșilor și a cerut darul ceresc asupra comunei a plecat spre Sat Chinez în căruța trasă de 4 cai sprinteni ai economului Nicolae Viriș, în fruntea căruia mergeau călăreții iar în urmă credincioșii cu trásurile. În drum spre Sat Chinez l-a primit o mulțime de credincioși cu trásuri în frunte cu notarul comunal. Intre bubuitul treascurilor, trasul clopotelor dela toate bisericile din comună, în așteptarea de mulțimea poporului a ajuns Prea Sfinția Sa la biserică în ușa căreia la așteptat părintele local vichentie Radu, păr. Iuliu Țoldan și diaconul Grigorie Vermeșan. După cuvântarea de primire, Prea Sfinția Sa răspunde și cere binecuvântarea lui Dzeu asupra credincioșilor și a comunei.

Sărutând sfta cruce și sfânta evanghelie intră în biserică, unde se începe privegherea prescrisă. După priveghiere a urmat cina la casa ospitală a medicului comunal Dr. Petru Morariu. Și aici ca în Hodoni în decursul cinei ne-a delectat corul plugarilor din comună, căruia Prea Sfinția Sa dându-le povește părintești îi îndeamnă la cultivarea cât mai multă a cântării și le dă binecuvântarea sa.

Luni a doua zi de rusalii des de dimineața vedeai mai mulți credincioși manevrând cu trásurile trase de 4 cai, ca la timpul dat să petreacă pe Prea Sfinția Sa în drumul care a fost luat în program. La 7 oare s'a început slujba Dzeiască prin sfințirea apei servind cu Prea Sfinția Sa P. On. D. Mihaiu Lucața protopop, M. O. D. Ioan Oprea adm. ppsc, preoții Nicolae Mieluța, Iuliu Țoldan, Vichentie Radu și Cornel Popoviciu, diaconii Dr. Lazar Iacob, Cornel Lazar și Grigorie Vermeșan. După ceremonialul prescris la sfințirea bisericei sa început sfta liturghie, în decursul căreia Prea Sfinția Sa a chirotonit întru preot pe ieri sfințitul diacon Grigoria Vermeșan pentru parhia din Pesac. După finirea slujbei Dzești Prea Sfinția Sa rostește o cuvântare care ține încordată atențiunea credincioșilor amintindu-le între altele că nainte cu 8 zile s'a plinit 25 ani, de când s'a făcut pentru prima dată slujba Dzeiască în limba română în aceasta biserică de câtră actualul Arhiepiscop și metropolit Ioan Mețianu atunci Episcop al Aradului azistând și Prea Sfinția Sa atunci ca diacon. După o revedere de 25 ani numai stă în fața credincioșilor ca diacon ci ca arhieriu și părinte. Le laudă zelul depus întru înfrumșetarea bisericii. Îi îndeamnă la jertfa pentru biserică și școală din prisosul ce bunul Dzeu le-a dăruit, căci prin jertfa pe altarul bisericei și a națiunii își face omul numele nemuritor aducându-le esemplu și zicând: un Emanuil a avut Bihorul, un Emanuil are bănatul și acest Emanuil al bănatului este fiul comunei acesteia, care prin jertfa adusă pe altarul națiunii s'a pus temelie de nemurire a numelui său: imitați esemplul lui ca și voi să vă faceți părtaș de dragostea națiunii și binecuvântarea lui D-zeu. Așa le vorbește, așa-i însuflește de plăcut — aducându-le aminte de stările trecutului lor în comuniune cu serbii — încât se vedea la câțiva moși picuri de lăcrămi în ochi de bucuria ce o simțeau la azul cuvintelor arhieriești. A combătut însă luxul și risipa și mai vartos lipsa de copii. Spune că de 10 ani numărul credincioșilor a scăzut cu 300 parte prin descreșterea nașterilor parte prin emigrare.

Un simptom acesta, care trebuie să ne pună pe grije că dacă tot în așa proporție va merge decadența, nu vor trece nici 50 de ani, când numai din scrisori se va ști, că au locuit aici și Români. O cuvântare adevărat instructivă a fost pentru toți și înțeleasă de toate păturile societății. După cererea darului Dzeiesc asupra

credincioșilor și asupra hotarului, le dă binecuvântarea sa arhierască îndemnându-i la ținerea tot mai tare la limba și legea strămoșească.

După slujba Dzeiască au urmat recepțiunile ca S'a prezentat parohia sârbească în frunte cu preotul lor; parohia rom. cath. cu preotul, comuna politică cu notariul, cărora li-s'a întors vizita imediat. Masa comună s'a luat iarăși la domnul medic comunal Dr. Petru Morariu servindu-ne o masă bogată și bine aleasă. La 3 oare nu mai încăpeau trăsurile și călăreții pe strada largă de lângă casa, unde eră găzduit Prea Sfinția Sa așteptând cu toții ca să poată petrece pe arhierul lor până în comuna învecinată Bărâteaz. Erau vre-o 40 trăsuri și atâta călăreți, dintre cari vre-o 8 trăsuri tot cu 4 cai. Prea Sfinția Sa s'a urcat în trăsura economului Nicolae Viriș. În hotarul comunei Bărâteaz l-au așteptat o mulțime de călăreți și trăsuri cu credincioși și astfel numărul trásurilor s'a ridicat până la vre-o 60 toate pline cu oameni. A fost un ce fermecător să vezi cum coboară și suie la deal atâta călăreți și trăsuri una după alta. La hotarul comunei Bărâteaz l-a primit pe Prea Sfinția sa notarul comunal cu mulțimea de popor. În ușa bisericii l-a bineventat preotul local. După sărutarea sfintei evanghelii intră în biserică cetește ectenia și rugăciunea de deslegare urmându-i o predică foarte instructivă luată din vieța de toate zilele, indemnând și aici pe credincioși la jertfirea pentru biserică și școală amintindu-le că numai aceste sunt acei factori, cari ne-au conservat limba și legea strămoșească. După ce-i binecuvântă se finește ceremonialul religios urmând a face vizitele dlui de pământ Cabdebo, notarului și parohului local Nicolae Crișmariu, în casa căruia se servește o ujină bogată. De aici iarăși a fost o cale de triumf până la comuna învecinată Mănăstur, petrecându-l cei din Bărâteaz până la hotarul Monoștorului, unde iară a fost primit Prea Sfinția Sa de notarul comunal însoțit de mulțimea credincioșilor veniți cu trăsuri și călăreți. Și aici eră ceva pitoresc să privești lungul șir de trăsuri și călăreți cum se pogoreau pe vale în comună. În ușa bisericii l-a așteptat părintele local Ioan Popa, încunjurat de aproape întreaga comună. După bineventarea de către preotul local Ioan Popa, Prea Sfinția Sa răspunde și le promite, că odată va veni anume la ei, căci acuma numai cu trecere îi cercetează. Întrând în biserică cetește ectenia și rugăciunea de deslegare în urma căreia ține o cuvântare pătrunzătoare cu atâta însuflețire — văzând marea de popor — încât ți-se părea că credincioșii vreau să soarbă cuvintele și povețele atât de bune și folositoare. Nu se îndurau a părăsi locul din biserică nici în cazuri cari reclamau eșirea, dovadă că: o mamă, care a venit cu copilașul în brață la biserică, deși i-s'a atras atențiunea la copilașul, care conturbă pe Prea Sfinția Sa în vorbire, ea nu s'a îndurat a eși ci a reținut copilașul în liniște prin desmierdările de mamă numai ca să poată auzi până la fine povețele părintelui arhieru. După binecuvântarea credincioșilor s'a finit actul religios. După eșirea din biserică a făcut văzută la preotul local Ioan Popa, unde iarăși ne așteaptă o masă bogată. A mai făcut văzute notarului comunal și contelui deputat dietal Woraczyczky din loc, care la primit cu deosebită afecțiune. În drum prin comună trecând pe lângă biserică sârbească aici iară o mare de popor dimpreună cu preotul sârbesc l-a așteptat pe Prea Sfinția Sa în ușa bisericii îmbrăcat în ornate și cu sfânta evanghelie în mână. Aici l-a bineventat preotul sârbesc și Prea Sfinția Sa mulțămindu-i, intră în biserică, rostește o rugăciune și după binecuvântarea credincioșilor părăsește biserică. Un lucru interesant s'a

petrecut după ce s'a urcat Prea Sfinția Sa în trăsură și anume: o babă, care i-a sărutat haina Prea Sfințului, zic după urcarea acestuia în trăsură s'a pus baba și cu ambele mâni strângea pământul și iarba unde a stat Prea Sfinția Sa. În urma acestora la 1/2 pe 7 oare am plecat spre sfta mănăstire Hodoș-Bodrog, însoțiți de o mulțime de trăsuri cu credincioși și călăreți. La hotarul comunei Fenlac a așteptat o mare de popor, multe trăsuri și călăreți. Ajunși în comună Prea Sfinția Sa intră în biserică, de unde după cuvântare cătră popor s'a continuat drumul mai departe. În tot drumul dela Mănăstur până la Hodoș-Bodrog a fost însoțit de bravii călăreți din Mănăstur cari deși din cauza nopții iminentă nu se puteau reîntoarce decât foarte târziu, au preferit mai bine a se espune pe sine decât să nu-și însoțească arhierul — care i-a cercetat — până la locul de popaz.

Suprindere plăcută ne-au făcut tuturor, că în tot locul s'au așternut valuri de pânză și covoare alese pe cari își făcea arhierul intrarea în biserică.

Dela sfânta mănăstire a bodrogului, Prea Sfinția Sa sa reîntors în ziua următoare Marți la reședința sa, însoțit de adm. protopopesc al Timișorii Ioan Oprea și de diaconii cari l-au însoțit.

Astfel sa finit aceasta cale apostolească a Prea Sfinției Sale, lăsând în urma sa impresiunea cea mai plăcută asupra fiilor săi sufletești, cari l-au poffit în mijlocul lor, și cari nu-și vor uita pici odată acele momente plăcute de dragoste și iubire, ce le-au adus prezenta arhierului între ei.

Viața noastră bisericească spre decadentă.*)

„Teme-te de Dumnezeu și cinstește pe preot“.

M. On. Dle Prezident!
On. conferință!

Mă număr și eu între aceia, cari militasem dela început pentru introducerea conferințelor preoțești ambulante, dorind prin aceasta inovație a potența interesul și a promovă însaș chestia mare a educațiunii și progresului, pe cari noi le reprezentăm, fiind „lumina lumii și sarea pământului“ după zisa Sf. Scripturi.

Poate se va realiză în viitor aceasta dorință, de prezent însă mă ocup puțin de starea actuală a vieții noastre bisericești, cărea nu ne prea încântă, iar încât aș fi prea pesimist în espunerile mele, — n'o fac fără motiv — aceasta împrejurare rog s'o treceți cu vederea.

În conferințele noastre din trecut și până astăzi, — cu foarte puține esceptii — s'a urmat un sistem vechiu demodat; ne-am adunat mai mult pentru ochii lumii, „ut alignid fecisse videatur“, și dacă accentuez că erau prea „patriarhiale“ cred că am spus totul, fiind orice analiză de prisos.

Toate asociațiile sau corporațiunile de orice natură urmăresc un scop oarecare, luptă pentru un ideal, ba cele mai multe pot să arate la activul lor rezultate morale sau materiale adeseori surprinzătoare, că noi ce urmărim, sau care este rezultatul practic al conferințelor noastre dela autonomia bisericească și până astăzi, la aceasta întrebare nu mă încumetez a răspunde, las răspunsul în sarcina altora mai competenți.

E destul dacă constat cu regret, că n'am făcut și stăm cu mâinile 'n sân — cum s'ar zice — în fața decadenței așazicând progresive, ce se observă în viața noastră bisericească pe toată linia, de sus până jos.

*) Discurs rostit în conferința preoțească din protopresbiteratul Șiriei la 1/14 maiu a. c.

În fața acestei primejdii, clerului ort. rom. din întreaga metropolie i-s'a creat o situație aproape insuportabilă, și în senz moral mult mai grea, decât pe timpul luptelor politice-bisericești a seclilor trecuți, din cari am eșit victorioși.

În conziderarea stării noastre actuale, carea zi de zi se tot mai agravează, ni-se impune în mod involuntar întrebarea, pânăcând acest asediu? N'ar fi timpul ca prin o muncă chiar forțată, pe toate terenele ce ne stau încă deschise, să ne scuturăm de acest zăbranic cu o oră mai înainte? iar din conferințele noastre să emaneze lupta pentru regenerarea clerului și pentru regenerarea clerului și pentru restabilirea raportului normal dintre cler și popor, sau turmă și păstor?

O reculegere oarecare o reclamă trecutul glorios al preotului român, prestigiul bisericii naționale și viitorului neamului; în trecut clerul nostru a fost depozitarul și custodele acestor comori morale, iar astăzi acest drept în unele cazuri ni-se uzurpă, iar altădată ni-se contestă.

Nu fac istoricul, relev ez numai faptul, că în decursul din urmă, mai ales decând cu ameliorarea stării materiale a preoției din partea statului — a cărei stare materială în majoritatea parohiilor eră fără samăn — s'a pornit un curent dușmănos, amenințător, ba adeseori terorizător chiar, contra clerului român gr.-or. pe întreagă linia: la conveniri prietenești, întruniri ocazionale, conferințe mai intime sau publice, în adunări populare, în special însă mai adeseori în presa noastră, ba până și în foile destinate pentru *deșteptarea* popoului, iar în timpul din urmă am deviat până acolo, încât și în conferințele învățătoarești suntem apostrofați.

Să mi-se erte, dar astfel de conduită nu observăm nici la un neam, și nici într'o biserică din patrie îndeosebi la gr.-catolici.

S'ar părea că este un fel de conjurație a elementului mirean contra clerului, pentru a-l umili și discredită înaintea popoului.

În trecutul mai îndepărtat dar glorios al preoției noastre, pe când domină analfabetismul la Români, încă am avut preoți întocmai ca și astăzi, mai cu vocațiune și mai slabi de înger, asemenea altor popoare; iar pentru transgresiunile sau întrelăsările câtorva cazuri sporadice, n'ar fi permis să se generalizeze și enunțe cu complăcerea multora, sentința de aservire și discreditare a întregului cler.

Ori cartea a sosit la noi prea târziu, ori o seamă din inteligența noastră — în senz greșit — vrea să se emancipeze prea de timpuriu, starea actuală însă începe a deveni anormală.

Curentul acesta, căruia nu i-s'a dat încă destulă atențiune, și nici că am încercat să-i punem stavilă, duce la ruină, și încât nu s'ar remedia la timp, va avea drept urmare desavuarea și umilirea clerului, precum și îngenunchierea bisericii străbune, pavăza noastră în atâta secli de suferințe.

Continuând cu sistemul acesta, cei păcătoși dintre noi, neobservând nici o distincție între unii și alții își vor vedeă de afaceri mai departe, cei de inimă vor deveni indiferenți sau numai la serviciul altarului, în fața atacurilor nemeritate.

On. conferință!

Din luptele susținute în trecut de preoția noastră, cu împilatorii fie păgâni, fie prozeliți, sau chiar frații nostri de o lege cu noi, întru apărarea credinței și a neamului, exprimate în „limbă și lege“ pentru apărarea tronului sau glia strămoșească, în cari lupte mulți preoți au luat martiriul — am ieșit biruitori.

Nu trebuie să fi proroc sau mare cărturar, ca să putem prevedeă că „războiul cel dintre noi“ ne va umili, poate ca niciodată.

Istoria ni-e martoră și nu vom găsi în ea pagini mărețe, fapte de eroism sau virtute, la cari preoțimea noastră să nu fi fost părtașe, esprimându-se adese peste puterile sale, iar astăzi nepoții și strănepoții fericților nostri antecesorii ne gratifică în mod nedemn de ei și nemeritat de noi, „*nigrato posteritas*“ la noi se potrivește de minune.

Apusul cu cultura sa veche și temeinică, de sute de ani exploatează bogățiile lumii mai mult sau mai puțin cunoscute, întărindu-se pe toate terenele, fără a parhorească preoțimea și biserica — cu escepția confrăților Francezi — iar noi abiă de câteva decenii eliberați de selăvia politică și ierarhică, până n'am ajuns încă la 50% cu scris-cetitul, ba nici timpul fizic nu ne-a permis să ne bucurăm în deajuns de autonomia bisericească, ne permitem luxul — asemenea Francezilor — de a ne emancipă nerespectând clerul și bagatelizând biserica, ca factor cultural.

Viitorul va dovedi, că și Franța sau va reveni la biserică ca altădată, sau moralmente va falimentă, noi însă sub nici un raport nu ne putem compară cu o samă din statele apusene, bogate în cultură și avere, cari fac așazicând esperimentări cu rostul de a fi sau a nu fi, al bisericeii.

Statele apusene însă cari își respectă biserica și clerul dispun și dictă pacea sau războiul ridică sau scărițază etalonul de interese în Europa întreagă. „Trenul nostru încă n'a sosit“.

Provedința a. voit ca noi să fim icuiți între apus și răsărit, lipsindu-ne cultura și averea apusului și neavând nici pravoslavnicia răsăritului, facem numai slabe încercări de imitație a unora și altora.

În generația noastră mai veche trăesc încă bărbați cari au ajuns selăvia politică și ierarhică, dar a căror nepoți sau strănepoți și-au făcut cariera ca bursieri ai bisericeii — pe carea azi o bagatelizează — din stipendiile fericților antecesorii eșiți din școala veche, ce stă sub oblăduirea bisericeii, cari au înțeles emanciparea astfel că din prisosul agonisitei lor au jertfit pe altarul bisericeii pentru (înaintarea materială și culturală) prosperarea posterității, în multe cazuri ingrată.

Împrejurări vitrege, binecunoscute, au adus pe un moment de tranziție biserica; școala și reprezentanții lor într'o stare dificilă, iar noi în loc de a încercă toate mijloacele de salvare, prin jertfe materiale sau de ordin moral, ce facem? discredităm clerul până și înaintea popoului, de unde mai este un pas până la lăpădarea de biserică. „Batevoiu păstorul, și se va risipi turma“ a zis Mântuitorul, pe semne cu noi se va plini întreagă Sf. Scriptură.

Acea deci dintre naționaliștii nostri, precum și toți, cari esperimentează cu raportul de subordonare sau coordinare în acestea timpuri critice produc gălăgie și *disordonare* în biserică, să caute cu toții după rostul adevăratei emancipări în senz evanghelic, altcum sunt mai periculoși decât toți sectarii, sau vrăjmașii văzuți și nevăzuți ai bisericeii, atentând indirect la sentimentul de alipire și loialitate a popoului față de preot și biserică, prin cari ne-am susținut de aproape 2000 de ani.

Sanarea acestor apariții bolnăvicioase în sânul neamului nostru se impune de sine bărbaților probați din Consistorii, sinod, și congresul național, reclamată

fiind de trecutul prooșimeii, prestigiul bisericeii și viitorul neamului, pentru cari în solidum avem răspundere pentru posteritate.

Galșa, luna maiu 1914.

Trăian Terebențiu
preot.

Dr. Petru Șpan

conferință ținută la congresul învățătorilor gr.-or. români din Biharia ținut în 18 septembrie st. v. 1913.

De Dr. Nicolae Regman.

Prin bisericuțele noastre umile, răsărite prin văile munților și pe creștetul mușcelor, răsună adeseori cântarea pe cât de simplă, pe atât de sfântă: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul acoperământul meu este Duhul sfânt; Trăime sfântă și nedespărțită“. Troparul acesta ne arată calea mântuirii veșnice, a-nume credința neclintită în Dumnezeu, izvorul tuturor bunătăților, *întreie în fețe dar nu și în făpturi*.

Precum însă mântuirea cerească, veșnică, o dobândim prin credința statornică în sfânta Treime, așijderea mântuirea și biruința noastră pământească, vremelnică o putem câștiga numai prin profesarea hotărâtă a credinței neșrămutate în *întreita înfățișare a duhului neamului, a duhului românesc: în lege, limbă și moșie: și aceasta o treime sfântă și nedespărțită!* Doar trăinicia unui neam atârână dela *curățenia morală, dela curățenia culturii naționale și dela sănătatea și puterea fizică*. Iar temelie moralității este legea, a culturii naționale *limba, a puterii și sănătății fizice moșia*. Poporul înzestrat cu acești trei factori a pus cea mai trainică stăpânire pe soartea și pe viitorul său; și-a asigurat biruința în lupta vajnică, în lupta crâncenă și fără cruțare a limbelor după putere, după viață.

Cea mai de frunte lege dumnezească ne poruncește, să *iubim pe ziditorul nostru și să ne închinăm Lui*. Închinarea o facem în bisericuțele noastre. În fața icoanelor sfinților, ne fărâșăm ocinașele de cerere și de mulțămire, ne curățim simțirile și strângem puteri nouă pentru ziua de mâne.

Porunca fiii glăsușese: Precum lui Dumnezeu se cuvine închinare, tot asemenea închinare se cere și pentru *sufletul neamului, suflet din sufletul-Dumnezeu, lumină din lumină*. Iar pentru a-i aduce prinos și jertfă cu bună mireasmă, suntem datori, să ne coborim în bisericuța sfântă, zidită în gândurile noastre, din dorurile, visurile și nădejdele de veacuri, în care icoanele bărbatilor mari, a eroilor neamului, a martirilor, cari au luptat și chiar pe ei înșiși jertfă s'au adus, pentru desrobirea sufletului și a neamului, și cari tocmai în zilele aceste de grea încercare s'au înmulțit cu una scumpă și sfântă pentru fiecare român: *Vlaicu*.

În timpul acesta de închinare cucernică, avem și noi dascălii, mucenieii anonimi ai culturii naționale, un ungher modest, împodobit cu icoanele blânzilor citorii ai școlii românești, de cari numai cu fiorul evlaviei în inimi și cu mintea ingenunchiată ne putem apropia. O ramă simplă, ici coala prăfuită de uitarea ucenicilor lui, dar mai ales a publicului mare, încadrează chipul cu ochi de erou, de luptător neînfrânt, al dascălului de dascălie, *dr. Petru Șpan*.

E poruncă morală ca noi, drumeții zoriți ai „piticilor vremii“, să rămânem vre-o câte-va clipite în ungherul modest al dascălilor, să ingenunchem în fața

icoanei lui Șpan, pentru a-i aduce prinosul admirației și venerației noastre. Căci venerația ce o aducem în templul neamului este ceva divin, și nu este, zice înțeleptul Carlyle, alt sentiment mai nobil în inima omului, decât sentimentul admirației pentru unul mai înalt, decât el însuși. Prin admirațiune și venerațiune ne înviorăm sufletele, ne curățim simțirile, ne întărim inimile, câștigăm puteri nouă pentru biruința prin luptă.

Aceste sunt motivele, cari m'au îndemnat să vă opresc în drumul d-voastră fără răpaos, și să vă rog a zăbovi puțin, să contemplăm și să admirăm ființa pedagogului Șpan, pentru a ne înviora și recrea sufletele.

* * *

În clipele acestea de închinare îmi răsare, în pervazul conștiinței, dascălul meu bun, înțelept și peste măsură de însuflețit. Gândul adulmecă vremile trăite în „seminariul Andreian“ din Sibiu... Il văd sus, la catedră, cu trupul robust, fața plină, prea plină pentru ochii mici dar vioi, străbătuți de neastâmpărul inteligenții. Il aud pare că vorbind. Ne prelege, în graiul lui sălățreț, despre apercipiune, procesul cel mai de frunte al învățământului...

Să știți, zicea el, că icoanele lucrurilor și ființelor, cari ni-se sălășluiesc în suflet, nu pier, și nu mor nici odată. Ele trăesc și lucră, se mișcă vesnic! La un strigăt, la o chemare a unui lucru ori a unei ființe din natură, din lumea din afară, ele toate să silesc să ajungă în pragul conștiinței. Și ce mai învâlmășeală și fărâșantare la poarta sufletului! Ce de cotituri și încălcări! Doar fiecare dorește să fie cea dintâi, să primească oaspeții, cari vin din lumea mare. Poate că-s prieteni, niscăi rudeni pribege, ori poate chiar dușmani, cari încearcă, să le calce sălaşurile. În cazul acesta lupta e iminentă. Cunoștii și rudeniile sunt însă poftiți în cuprinsul sufletului, omeniți și chiar împământenți. Se leagă prieteni nouă, asociații, pe temelul iurudirii, simpatiei și al interesului. Toate asociațiile aceste țintesc dobândirea stăpânirii în conștiință, rămânerea cât mai lungă vreme la cârma minții. Dascălul are numai rolul păzitorului ordinii în republica aceasta cu stăpâniri de o clipă. Datoria lui este de a veghia, să nu se întâmple cumva omoruri între ideile dornice de viață și să ferească dușmanul dela porțile sufletului. Iar pentru ca să-și poată îndeplini datoria înaltă de veghe coștiincioasă, e nevoie să cunoască cât mai desăvârșit locuitorii sufletului. căci, cunoscându-i, cu prilejul venirii noilor oaspeți, el va chema spre întâmpinare, numai rudeniile și cunoștii acestora, și prin aceasta împiedică învâlmășala dela poarta conștiinței și înlesnește și accelează legăturile, asociațiile nouă și trainice. Ideile cele noi se numesc idei „apercepute“, iar cele vechi, cari ies în pragul conștiinței spre întimpinare, se numesc idei „aperceptive“. Ipeile străine, necunoscute se consideră de dușmani și provoacă luptă în pragul conștiinței, care tulbură tot sufletul, ba de multe ori și întreg corpul. Chiar și ideile cunoscute, dacă nu se prezintă în haina, în forma lor genuină, nu pot intra în suflet; ideile stăpânitoare le resping. E aidoma cazul cu contele, care îmbrăcat în haine țărănești, voeste să intre în localurile clubului, dar portarul îl îmbrânțește la porunca președintelui, pe ușă afară. De multe ori auzim vorbindu-se în limbă străină, poate despre lucruri prea-cunoscute, totuși ele nu intră în cunoștință, deoarece vorbele cari înfățișează lucrurile sunt străine, necunoscute.

Adevărul acesta l-am esperiat și eu în șirul altor, prea mulți de seama mea, în școala cu limba străină,

¹⁾ O asemănare de natura aceasta a făcut și protopopul dr. I. Lupaș într'un articol publicat în revista: „Țara noastră“.

din satul Trăscău. Măntuiesem „*Bucoavna*“, „*Ceaslovul*“, „*Gramatica*“, ba chiar și „*Aritmetica*“ în satul natal Lupșa, adecă absolvisem 4 clase primare când tata, sfătuit de moșu și dascălul satului. niște „*tărani*“ plini de energia neamului moț, care trănște numai în credința și limba moștenită dela strămoși, m'a dus la școala ungurească din Trăscău. Aici am trăit după anii frumoși petrecuți în școala săracă și umilă din Lupșa un an de tortură și umilire sufletească. Eram silit să învăț ce nu-mi prindea mintea, ce nu intră în conștiință. Creerii mei erau desigur asemenea moriștei, a cărei piatră e tocită și numai prinde grăunțele, ci le lasă să alunece întregi în sac, de unde pleaseră. Simțeam cum mi-se întuneacă clipă de clipă lumea sufletească și a sentimentelor. Eram tot trist și de multe ori plângeam, mai ales după ce am ghicit voința părinților de a mă aduce și anul al doilea la Trăscău.

Dar iată, că într'o zi frumoasă dela începutul verei, răsare tata în Trăscău. Mă ia frumușel de mână și ne ducem la învățătorul străin. „A făcut băiatul izamen?“ zice dânsul către dascăl. „Să-mi dai toate zapisele copilului, că nu-l mai aduc aici“.

Iar pe drum, către casă îmi spune că mai incoaleă, cătră sfârșitul verii, ne vom cobori la câmpia libertății. „Acolo, în Blaj, la școlile cele mari, vreau să te știu, pe câmpia întinsă, în care și moșul tău a jurat credință împăratului și limbei“.

Astfel am ajuns să mă înscriu la liceul din Blaj unde, așijderea ca și în școala cu tavan de grinzi afumate și cu streșină de trestie din Lupșa, am început să-mi întrec colegii la toate studiile.

Din Blaj, în temeiul credinței, care-i o bună parte din moștenirea mea părintească, și la îndemnul mamei, am trecut la „*seminariul Andreian*“, pentru a mă pregăti de sacerdot al sfințelor taine.

În cursul celor trei ani de teologie m'au fermecat prelegerile din științele pedagogice ale celui dintâiu pedagog român *Ioan Popescu*, organizatorul școlii românești pe temeiuri mai solide. În urma graiurilor acestui bărbat *cinstit* și învățat, mi-s'a deslușit sfânta și înalta lege a datoriei morale, prin care se realizează idea dumnezeiască, care e în om; mi s'a întărit credința în demnitatea și chemarea vieții omenești și în divinitatea muncii!... Dar m'am prea depărtat... Acestea vi le-am spus mai mult pentru ca să vă mai odihnească sufletul. Doar e grea știința pedagogică! Cea mai grea dar și cea mai frumoasă dintre toate științele... Așa acum vă văd mai înviorați! Putem continua lecția despre apercepțiune!

În chipul arătat căută profesorul Șpan, să ne lumineze mintea și să ne edifice sufletul. În firul lecțiilor ne povestește întâmplări din viața lui, frânturi din sbuciumările moților atât de dragi lui, întretăseă o legendă ori o poezie populară. Ici, coleă urzeă planuri nouă de muncă, schiță o teorie filozofică, „pe care o voi turna în sistem, dar mai târziu, coleă când voi fi de vre-o cincizeci de ani, doar atunci începe maturitatea filozofică“.

Altădată evocă peisage din Germania, epizode din viața studenților, crâmpes din vremea trăită în seminariul pedagogic din Jena. Demulte ori loveă fără milă în „*sfătoșii, cari cred că se pricepe la toate și se amestecă chiar și în afacerile școlare*“. Cu mândria și sinceritatea conștiinței nepătate, înfieră păcatele conducătorilor bisericești și politici, punând în relief prostiile ce le comiteau. Reliefierea o însoția întotdeauna cu cascade de răs, care-i cutremură întreaga ființă. Iar noi îl ascultam răpiți de scrierile inteligenței lui, și-l iubeam cu toată căldura sufletului.

(Va urmă).

CRONICA.

Noul Arhiepiscop al Basarabiei, a fost numit Arhiepiscopul „pravoslav“ din San-Francisco, Platon. A fost coleg de studii la Academia din Kiew cu P. S. S. Ep. Hușilor Nicodim. Dela acest dignitar bisericesc, ce e un păstor priceput, cărturar bis. distins, om cu renume și care în agitația pravoslavă din Galiția — după spusa gazetelor — a avut „partea leului“ se așteaptă vremuri mai bune pentru bieții Moldoveni din Basarabia.

Averea Ungariei. Un economist german Fridrich Fellner a calculat averile statelor și din aceste calcule reiese, că Ungaria ar avea o avere de 41 miliarde. El a socotit valoarea proprietăților de pământ în 20 miliarde, averile mobile în 13 miliarde; clădirile $8\frac{1}{2}$; mijloacele de comunicație 6 miliarde iar minele de aur, sare, cărbuni și alte minerale în 2 miliarde. Total ar face 49 miliarde din care sumă destrăgându-se datoria de stat de 8 miliarde, ar avea o avere comună de 41 miliarde coroane. După socotelile lui Germania ar avea 360 miliarde mărci avere comună. Anglia 300 miliarde franci. Franca 280. America de nord 600 miliarde mărci. Austria singură 84 miliarde coroane etc...

Logodnă. Dșoara Hortensia Mihailovici din Szabadka și d. Dr. Nicolae Rocsin din Micherechiu logodiți. Felicitări!

Nr. 2097/1914.

Concurs.

Se publică concurs pentru îndeplinirea difinitivă a catedrelor de pedagogie și de desemn, caligrafie, și lucrul de mână de dela **institutul pedagogic-teologic gr. or. român din Arad:**

Beneficiul, împreună cu fiecare din aceste catedre este următorul.

1. Salar fundamentul de 2600 în cor de aplicare difinitivă, iar în caz de aplicare provizoră 2200 cor.

2. Cvinvenale (6) de câte 200 cor.

3. Bani de cortel 800 cor, respective pe timpul aplicării provizore numai 600 cor.

4. Participare la fondul de penziune conform dispozițiilor statutare.

Dela recurenți se cere să aibă cvalificația pentru profesor dela preparandia de stat precum și cvalificația conform §-lui 122, punct 10 din Statutul Organic.

Recursele sunt a se adresă Conzistoriului gr. or. român din Arad, în 30 zile dela prima publicare a concursului.

Recursele sunt a se ajustă cu următoarele documente:

- a) Autobiografia, pe scurt, a recurentului;
- b) Atestat de botez, din care să se vadă, că respectivul recurent e român de religiunea gr. orientală;
- c) Atestatele despre cvalificație a recurentului;

d) Atestat de serviciu dela autoritatea imediat superioară pentru cazul, că recurentul ar fi funcționat deja și până aici ca profesor la vr'un institut de învățământ.

e) Eventualele dovezi despre activitatea literară a recurentului.

Arad, din ședința consistorială dela 1/14 maiu 1914.

Consistorul rom. ort. din Arad.

Concurs.

Pentru îndeplinirea postului al II-lea învățătoresc dela școala confesională gr. or. română din **Risculița** tractul Hălmațiu în nex cu ord. Ven. Consistor Nr. 765/914 să scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt;

1. Salar în bani gata 600 cor.
2. Cvartir liber în natură.
3. Eventuala întregire a salariului inv. ce s'a cerut conform art. de lege XVI—1913 dela stat.
4. Spese de conferință 20 cor.
5. Scripturistica 10 cor.
6. Dela înmormântări, unde e poftit 1 cor.
7. Pentru încălzitul salei de inv. să îngrijește parohia.

8. Vor fi preferiți acei reflectanți, cari vor dovedi cu atestate că au înființat și știu conduce cor bisericesc; și întrucât alesul va înființa cor bisericesc în parohie va fi remunerat deosebit.

Alesul inv. e obligat a presta cantoratul în Sfta Biserică, a conduce școlarii regulat la serviciul divin în Dumineci și sărbători și a instrua în clasele la cari va fi designat din partea comitetului parohial fiind școala divizată.

Recursele adresate comitetului parohial din Risculița (Riskulicza) și ajustate conform regulamentelor în vigoare precum și cu declarația referitoare la serviciul militar și substituirea pe răspunderea alegândului în anul de serviciu, sunt a să înainta în termenul concursului Prea On. Oficiu protopresbiteral din Hălmațiu (Nagyhamágy) având recurenții a să prezenta în careva Duminecă sau sărbătoare în Sf. Biserică spre a-și arăta deateritatea în cântare și tipic.

Din ședința com. paroh. ținută la 14/27 Maiu 914.

Leontiu Micluția
paroh. președinte

Acenție Popovici
inv., notar.

În conțelegere cu *Cornel Lazar* protopopul Hălmațiu
—□— 1—3

Pentru îndeplinirea parohiei de clasa a III din **Teeș** (Tésfalu), protopresbiteratul Belințului, se publică concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala“.

Emolumente sunt:

1. 30 jughere catastrale pământ, parte arător, parte fânaț;
2. Eventuala întregire a dotațiunei din partea statului, pe care nici comuna, nici superioritatea nu o garantează;
3. Stolele legale;
4. De locuință se va îngriji alesul;

5. După venitele beneficiate, alesul va suporta dările publice.

Alesul va fi îndatorat a catehiza atât în școala confesională, cât și în cea comunală din loc, fără altă remunerație. Dacă a mai funcționat undeva, să acludă atestat dela șeful respectiv.

Petițiile concursuale au să fie adresate către comitetul parohial din Teeș și înaintate pe calea oficiului protopresbiteral din Belinț (Belencze, Temes-megy); iar reflectanții au să se prezinte în s. biserică pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale și omiletice.

Comitetul parohial.

În înțelegere cu mine: *Gherasim Sêrb* protopresbiter.
—□— 2—3 gr.

Pentru îndeplinirea postului de capelan temporal cu drept de succesiune sistemizat prin ordinul Veneratului Consistor din Oradea-mare Nr. 761/73 B. 1911 lângă parohul Nicolae Rocsin din **Micherechiu**, (Méhkerék) comitatul Bihor protopopiatul Tinea cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă salarul fics de 800 cor. solvit pe pătrar ulterior de paroh și eventuala întregire dela stat votată pentru capelani.

Alesul va avea să se îngrijească de cvartir și va fi îndatorat a îndeplini toate funcțiunile parohiale cari parohul nu și le va rezervă pentru sine, fără a putea pretinde măcar ștole dela funcțiuni.

Parohia fiind de cl. I. dela reflectanți se pofteste testimoniu de cl I și testimoniu de maturitate conform § 6 alinea 2 din regulamentul pentru parohii.

Reflectanții recursele lor provăzute conform regulamentului pentru parohii, adresate comitetului parohial au să le subștearnă oficiului protopresbiteral al tractului Tinea în Méhkerék până în 26 iunie (9 iulie) 1914 și să se prezinte în vre-o Duminecă ori sărbătoare în s. biserică din Micherechiu (Méhkerék) pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Dat în ședința comitetului parohial din 18/31 Maiu 1914.

Nicolae Rocsin
președinte.

George Gherdan
not. com. paroh.

În conțelegere cu mine: *Nicolae Rocsin* protopresbiter.
—□— 2—3

Pentru întregirea definitivă a postului de învățător dela școala conf. gr. or. rom. din **Drăgoești** (Drágonfalva) tractul Belințului, să scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post, garantate din partea comunei bisericești sunt:

1. În bani gata 345 cor.
 2. În naturalii: grâu 7 $\frac{1}{2}$ Hl. 75 cor., cucuruz 6 Hl. 42 cor.
 3. Pământ arător 2 $\frac{1}{2}$ jugăre 75 cor.
 4. Relut de lemne pentru învățător 64 cor.
 5. Pentru scripturistica 20 cor.
 6. Pentru conferință, dacă participă 20 cor.
 7. Pentru adunarea generală, dacă participă 20 coroane.
 8. Locuință în natură, cu grădină și
 9. Dela înmormântări, unde e poftit 1 cor.
- Ce să mai cere după lege, până acuma s'a dat dela stat și sperăm că și pe viitor se va da.

Dările după pământul învățătoresc, le va plăti alesul.

Petițiunile, instruate conform legilor în vigoare, cu documentele prescrise, în original, întrucât sunt în funcție petenții, și cu atestat dela respectivii șefi tractuali, și întru cât e vre-unul asentat ca voluntar, cu declarația prescrisă, sunt a să adresă comitetului parohial din Drăgoești, pe calea oficiului protopresbiteral gr. or. rom. din Belinț (Belencze, Temes-megy), iar dânsii să se prezenteze, într'o Duminecă, sau într'o sârbătoare, în s. biserică din Drăgoești, spre a-și arăta desteritatea în tipic și cântare.

Prezentarea e admisă numai în terminul concursual.

Petițiile neinstructe conform concursului, nu se admit.

Comitetul parohial.

În înțelegere cu mine: *Gherasim Sêrb* protopresbiter.

—□—

2—3

Pe baza încuviințării Ven. Consistor eparhial din Oradea-mare Nr. 1308—B. 1914 se escrie concurs pentru îndeplinirea definitivă a postului de paroh de cl. III. **Petroasă** cu termin de alegere **30 zile** socotite dela prima publicare în organul oficios pe lângă următorul beneficiu:

1. În numărar 100 Cor. 2. Stolele uzitate și întregirea dela stat pentru preoți cu ecalificațiune superioară 1496 cor.

De cvartir se va îngriji deocamdată alesul.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie cu o poziție topografică din cele mai frumoase, sunt poftiți a-și înainta rugarea ajustată conform dispozițiilor în vigoare și adresată comitetului parohial din Petroasă P. O. Oficiu ppsc al tr. Vașcău în Kőszvényes (p. u. Kisszedres) iar în terminul permis a se prezentă în sfta biserică de acolo pentru a-și dovedi desteritatea în cant, tipic și oratorie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Vasilie Nicoruția* vicar ppsc.

—□—

2—3

Pe baza încuviințării Ven. Consistor ort. român din Oradea-mare de sub Nr. 1321 B. 1914 pentru îndeplinirea parohiei de cl. III **Tărcăiță** se escrie concurs cu termin de alegere **30 zile** dela prima publicare în organul oficios pe lângă următorul beneficiu:

1. Din cassa bisericeii în numărar 160 cor. 2. Bir preoțesc: 10 cubule cereale (grâu și cucuruz) 3. Stolele îndatinate, după cum sunt fixate de comitetul parohial. 4. Intregirea dela stat.

De cvartir se va îngriji alesul, care va avea să provadă și catehizarea fără alte remunerație.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie își vor înainta rugarea de concurs instruită conform normelor în vigoare și adresată comitetului parohial de acolo M. O. D. *Vasilie Nicoruția* vicar ppsc al tractului Vașcău în Cusuiș (Kőszvényes p. u. Kisszedres) și se vor prezentă în terminul regulamentar la sfânta biserică din Tărcăiță pentru a se arăta credincioșilor.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Vasilie Nicoruția* vicar ppsc.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea parohiei vacante de cl III-a **T. Hodoș**, tractul Belințului, se publică concurs cu termin de **30 zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. Uzufuctul unei sesiuni de 30 jugăre 174□.
2. Casă parohială constătătoare din 2 chilli și bucatărie, apoi grajd pentru vite și grădină de 1 jugăr lângă casă.
3. Birul preoțesc, socotit cu 60 cor.
4. Stolele uzuete în comună.
5. Intregirea dela stat, conform pregătirilor anterioare ale alesului.

Dările publice după acest beneficiu le plătește alesul.

Alesul e dator să catehizeze școlarii rom. gr.-or. fără altă remunerațiune.

Reflectanții la acest post sunt poftiți a-și înainta petițiile instruate conform legilor în vigoare comitetului parohial din T. Hodoș, pe calea oficiului protopresbiteral din Belinț, (Belencze) Temes-megy) și în terminul concursual, a se prezentă într'o duminecă, ori într'o sârbătoare, în sf. biserică din Hodoș.

Întrucât sunt dejă aplicați, să aștearnă și atestat de funcție și conduită dela respectivul șef tractual

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Gherasim Sêrb*, protopresbiter.

—□—

3—3

Licitațiune minuendă.

Pe baza planului și proiectului de spese aprobate decătră Venerabilul Consistor gr. or. român din Arad cu Nr. 5737/1912, pentru de a să da în întreprindere lucrările de edficare a unui sale nouă de învățământ din peatră, la școala gr. or. rom. din Sârbi (Szerb) lângă Halmgiu (Nagyhalmágy) să va ținea licitație minuendă la fața locului în școala din Sârbi la 12/25 Iuie 1914 oarele 10 a. m. pe lângă următoarele condițiuni:

1. Prețul exclamării conform planului și preliminarului de spese face 5452 cor. 18 fil.
2. Lucrările toate să dau unui întreprinzător.
3. Licitanții înainte de a să începe licitația verbală, au să depună 5 % ca vadiu din prețu exclamării: adecă 272 cor. 60 fil. care sumă va fi a să întregi la 10 % decătră acel licitant cu care după rezultatul licitației se va încheia contract.
4. Comuna bisericească își susține dreptul să încheie contract cu acela dintre licitanți în care va avea mai mare încredere și va oferi mai multă garanță fără conziderare la prețul oferit de el.
5. Planul și proiectul de spese precum și celealalte condiții de licitație minuendă să pot vedea la oficiul parohial din Sârbi.
6. Participanți la licitare nu pot pretinde dela comuna bisericească sub nici un fel de titlu diurne și spese de călătorie pentru participare.

Sârbi, din ședința com. par. ținută la 12 mai 1914.

Irimie Sirca
preot președinte.

Ioan Rus
notar.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar* protopresbiterul Halmagiului.

—□—

1—2